

ԿԻՐԱԿՆՈՐԵԱՅ ԴՊՐՈՅՐ ԵՒ ԱՆՈՐ ԿԱՐԵՒՈՐ ԴԵՐԸ ՎԵՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Կիրակնօրեայ դպրոցը եկեղեցւոյ կըրթական մէկ հաստատութիւնն է, Աւետարանի ճշմարտութիւնները ժողովուրդին, և ի մասնաւորի, մատաղ սերունդին ուսուցանելու նպատակաւ հաստատուած: Եկեղեցիին գլխաւոր նպատակակէտն է զէթ, Աւետարանին սկզբունքները քարոզել և կիրարկել ժողովուրդներու առօրեայ կեանքին մէջ: Ասիկա կրօնական դաստիարակութեամբ կարելի է: Կիրակնօրեայ վարժարանը ամենէն ազդու միջոցն է եկեղեցիին ձեռքը՝ այս դաստիարակութիւնը տալու համար նոր սերունդին:

Մանուկը երբ պզտիկուց վարժուի կրօնական սովորութեանց և իր նկարագրիը կազմէ քրիստոնէական կրօնի վեհ խաչաշէններու անմիջական ներշնչումներու ներքեւ, այլեւս անկա շահուած է եկեղեցիին համար: Մանկան մաքուր սիրտը, պարզ միտքը, ջինջ երեւակայութիւնը և հոգեկան ընկալուել տրամադրութիւնները զինքը ամէն կերպով ընդունակ կը դարձնեն որտեց որդեգրելու և խրացնելու Աւետարանի այն փրկարար ճշմարտութիւնները՝ որոնք անհրաժեշտ են բարի նկարագրի մը կազմութեան համար:

Չափահասներու հոգեբանութիւնէն բուրրովին տարբեր է մանկան հոգեբանութիւնը: Եկեղեցւոյ բեմէն մեծերու համար խօսուած քարոզը փոքրիկներուն չյարմարիր: Անոնք անկէ օգուտ չքաղելէն զատ՝ յաճախ ձանձրոյթ ալ կը զգան, որ պատճառ կը գտնայ եկեղեցիէն և կրօնքէն ուժանալնուն: Եկեղեցի մը ժողովուրդով կանգուն է, ժողովուրդ ունենալու համար ալ անհրաժեշտ է մատաղ սերունդը բռնել: Եթէ եկեղեցին մատաղ սերունդը պիտի չահի իր կողմը, պէտք է կամ անոնց համար առանձին պաշտամունք կարգադրէ տղայոց կողմէ հասկնալի և մատչելի քարոզներով, և կամ Կիրակնօրեայ դպրոցներ պէտք է հիմնէ:

Հին ատեն դպրոցներ եկեղեցիին հակադէմ տակ էին և այս պակասը կը լրացուէր դպրոցներու մէջ մանկանց տրուած կրօնական դաստիարակութեամբ: Այժմ կացութիւնը փոխուած է, արդի պայմաններ նոր պահանջներու առջև դրած են եկեղեցին: Ուստի Կիրակնօրեայ դպրոցի հարցը՝ իրրեւ կենսական պահանջք, տարուէ տարի կը ստանայ աւելի մեծ կարեւորութիւն:

Ի՞նչ է Կիրակնօրեայ դպրոցին նպատակը: Կիրակնօրեայ դպրոցին նպատակն է քրիստոնէական ազնիւ նկարագրի ստեղծել մանկան մէջ: Բայց մեր հայերու համար անոր նպատակը երկու է: Վերստինէական ազնիւ նկարագրի կերտելէ զատ, Կիրակնօրեայ վարժարանը կոչուած ունի նաեւ հայ մանկան ներշնչելու Հայ Եկեղեցւոյ ոգին և սորվեցնելու անոր մեր տոհմային առաքելութիւններն ու բարեմասնութիւնները որ ան ըլլալ ոչ միայն քրիստոնեայ այլ հայ քրիստոնեայ:

Կրօնական և ազգային այս երկու նպատակները աչքի առջև ունենալով, Կիրակնօրեայ դպրոցներու մէջ, Ս. Գրոց կրօնական դէմքերու պատմութեան հետ միաժամանակ պէտք է աւանդուի մեր մատաղ սերունդին հայ եկեղեցական պատմութեան կրօնական հերոսներուն կենսագրութիւնները: Աբրահամի, Յովսէփի, Մովսէսի, Դաւիթի և Պօղոսի կեանքին հոգեւոր արժէքներէն նուազ չեն Լուսաւորչի, Սահակի, Մեսրոպի, Վարդանի, Նարեկացիի, Ծնորհալիի, Դրիգոր Տաթևացիի կեանքին մէջ երեցած հոգեւոր արժէքները: Որովհետեւ ամէնքն ալ նոյն Ս. Հոգիէն ներշնչուած և նոյն Աստուծոյ ստացած են իրենց հոգեւոր տաղանդները:

Կիրակնօրեայ դպրոցի արդի դրութիւնը 178 տարուան պատմութիւն ունի իր ետեւ: Անկա հիմնուեցաւ 1780 թուականին, Բօպէրթ Բէյքաի նախաձեռնութեամբ, Անգլիոյ Կլուսթըր քաղաքին մէջ: Բայց մանկանց

կրօնք ուսուցանելու սովորութիւնը չափ
հին է Քրիստոնէական եկեղեցւոյ մէջ:

Ըստ հրէից Թալմուտ գրքին, «Եթէ
գիւղ մը մանուկներու համար դպրոց չու-
նէր՝ պէտք էր կործանուեր»: Յիսուսի ժա-
մանակ հրէից Շարաթօրեայ սինակոնները
մեր արդի Կիրակնօրեայ դպրոցներու դերը
կը կատարէին: Փրլօ զանոնք «Իսախաւի-
շական տուներ» կը կոչէր: Յիսուս մանուկ-
ները գուրգուրանքի առարկայ դարձուց Իր
հիմնած կրօնքին մէջ: Նախկին քրիստոն-
եաներ իրենց մանկանց խղճամիտ կրօնա-
կան կրթութիւն կուտային:

Նոյնպէս հայ ժողովուրդի համար կրօ-
նական դաստիարակութիւնը նորութիւն մը
չէ: Քրիստոնէութիւնը Հայաստան մտած
օրէն սկսեալ մեր նախահայրերը ուր որ ե-
կեղեցի հաստատած են, չեն մոռցած անոր
կից բանալ դպրոց մը: Կրօնական դաստիա-
րակութեան Հայաստանի մէջ տրուած կա-
րեւորութեան հետեւանքով, Ե. դարու ըն-
թացքին հայ ժողովուրդը ունեցաւ կրօնա-
կան վերածնունդ մը՝ որ կը կազմէ մեր
պատմութեան ոսկեդարը:

Ասկէ տասնհինգ դարեր առաջ հայ
վերածնունդներ Հայաստանեայց եկեղեցիին
մէջ Աստուածաշունչ Մատեանը թէ՛ ժո-
ղովուրդին հասկցած լեզուին կը թարգմա-
նէին, թէ՛ կը մեկնէին և թէ՛ կը բացա-
րէին, տալու համար անոնց հոգեւոր սնունդ
և ներշնչում:

Հետեւաբար արդի Կիրակնօրեայ դպրոցի
գրութեան հայոց մէջ մուտքը ուրիշ բան
չէ՝ բայց եթէ հազար հինգ հարիւր տարի
առաջ սկզբունքով ընդունուած ձեռնարկին
ներկայ ըմբռնումով վերաբարձուամը:

ԺԸ. դարու վերջին չորձանին Անգլիոյ մէջ
ծագում առած Կիրակնօրեայ դպրոցներու
արդի գրութիւնը ԺԹ. դարու մէջ ստացաւ
միջազգային մասնաւոր հանգամանք:

1889ին, Յուլիս 1-6, երբ Կիրակնօր-
եայ Դպրոցներու Համաշխարհային առա-
ջին Համաժողովը գումարուեցաւ Լոնտօնի
մէջ, անկարագրելի էր ստեղծուած խան-
դավառութիւնը: Այս Համաժողովին մէջ
ներկայ էին 904 պատուիրակներ. 360
Միացեալ Նահանգներէն, 69 Գանատայէն,
440 Անգլիայէն, և 35 հոգի ալ ալ և ալ
երկրորդէն: Կիրակնօրեայ դպրոց յաճա-
խողներուն թիւն էր այդ տարին 19,715,781:

1928ին, ասկէ 30 տարիներ առաջ, երբ
Համաշխարհային Տասներորդ Համաժողովը
գումարուեցաւ Գալիֆօրնիոյ Լօս Անճէլըս
քաղաքին մէջ, Յուլիս 11-18ին, ներկայ
էին 7,631 պատուիրակներ, 51 տարբեր եր-
կիրներէ եկած, իսկ ունկնդիրներուն թիւը
կը նկատուէր աւելի քան 40,000: Ըստ այս
Համաժողովի տեղեկագրութեան, Կիրակ-
նօրեայ դպրոցներուն մէջ 1928ին կը պաշտօ-
նավարէին 3,603,517 դասատուներ, և կը
դաստիարակուէին 29,411,435 ուսանողներ:
Այս Համաժողովին մէջ մասնաւոր հրաւե-
րով ներկայ էր Ֆրէդնայէն, Գալիֆօրնիոյ
թեմի անդրանիկ առաջնորդ, Գարեգին Ե-
պիսկոպոս Սաչատուրեան (այժմ Պատրիարք
Կ. Պոլսոյ), որ խնամքով պատրաստուած
անգլիէն գեղեցիկ գրութեամբ մը ծանօ-
թացուց ներկաներուն Հայ եկեղեցւոյ անց-
եալի մէջ ունեցած կրօնական ուսման բնոյ-
թը և Հայ Կիրակնօրեայ դպրոցներու արդի
կացութիւնը: Գարեգին Սրբազանի սոյն
գրութիւնը ունկնդրուեցաւ հետաքրքրու-
թեամբ և արժանացաւ մեծ գնահատութեան:
Իսկ Հայ Աւետ. եկեղեցիէն ներկայ էր Բրօֆ.
Լուիս Ֆիլիպօնեան՝ որ կարգաց չահեկան գրու-
թիւն մը, որու նիւթն էր «Մահմետական
աշխարհի պէտքը»:

Համաշխարհային Կիրակնօրեայ դպրոց-
ներու այս շարժումը ցարդ ունեցած է 13
Համաժողովներ: Առաջինը գումարուած է
1889ին Լոնտօնի մէջ, երկրորդը՝ 1893ին
Միացեալ Նահանգաց Մէյնթ Լուիզ քաղա-
քին մէջ, երրորդը՝ 1898ին կրկին ի Լոն-
տօն, չորրորդը՝ 1904ին յերուսաղէմ, հինգ-
գերորդը՝ 1907ին Հոռմի մէջ, վեցերորդը՝
1910ին Ուաշինկթընի մէջ, եօթերորդը՝
1913ին Յիւրիսի մէջ, ութերորդը՝ 1920ին
Թօքսօյի մէջ, իններորդը՝ 1924ին Կլասկոյի
մէջ, տասներորդը՝ 1928ին ի Լօս Անճէլըս,
սասնեկերորդը՝ 1932ին Պրազիլիայի մէջ,
սասներկերորդը՝ 1936ին Օսլոյի մէջ, իսկ
սասներեքերորդը՝ 1950ին ի Թորոնթօ (Գա-
նատա):

Իսկ վերջին Համաժողովը՝ որ տասն-
չորրորդ պիտի ըլլայ, գումարուեցաւ 1958
Պոս. 6-13ին, Թոմփոնի մէջ (Ճարօն): Ժո-
ղովը իրրեւ նշանաբան ունէր. «Բիբլսս և
համալսարն, համարտուիւն եւ կեանք»:

Այժմ աշխարհի վրայ աւելի քան 70
տարբեր երկրներու Կիրակնօրեայ դպրոց-

ԼԱՄԲԵԹԻ ԺՈՂՈՎԸ

Լամբեթի Ժողովը մէկն է Անկլիքան եկեղեցւոյ մեծագոյն զէպքերէն՝ որ տասը տարին անգամ մը տեղի կ'ունենայ և որ կը փութան Անկլիքան Եպիսկոպոսներ աշխարհի չորս կողմերէն, խորհրդակցութիւններ ունենալու համար։ Ան իր անունը կ'առնէ Լամբեթի Պալատէն՝ որ կը գումարուի Ժողովը և որ միևնոյն ատեն պաշտօնառուն է Քենթրպրիի Արքեպիսկոպոսին — Նախագահը և հրաւիրողը այս հաւաքոյթին։

Այս Ժողովներէն առաջինը տեղի ունեցաւ 1867ին, Լանկիր Արքեպիսկոպոսի օրով, որը չուրջ 76 եպիսկոպոսներ Ժողովի եկան։ Բայց հետզհետէ, ժամանակի ընթացքին, ան եղաւ կարեւոր և ազդեցիկ Ժողով մը՝ որուն իրենց մասնակցութիւնը բերին եպիսկոպոսներու մեծ թիւ մը։ Զոր օրինակ, վերջին անգամ, 1948ին, 326 եպիսկոպոսներ ներկայ էին, իսկ այս տարի՝ 317։

Լամբեթի Ժողովը աւելի խորհրդակցական մարմին մըն է քան թէ օրէնսդրական, և իր նիստերը դոնփակ են՝ Անկլիքան Թեմական եպիսկոպոսներու միայն վերապահուած։

Ներսէն մէջ 50 միլիոն մանուկներ և երիտասարդներ կրօնական դաստիարակութիւն կը ստանան մօտ 5 միլիոն դաստատուերով։

Հայ Կիրակնօրեայ դպրոցները աւելի արդիականացնելու և աւելի հաստատուն հիմերու վրայ զննելու համար խիստ կարեւոր է Հայ Ժողովուրդին մասնակցութիւնը այս տեսակ խորհրդակցական մեծ Համաժողովներուն։

Հայը Քրիստոսի կրօնքը պետականացնող առաջին ազգը եղած է պատմութեան մէջ, և Քրիստոնէութեան դատի յաղթանակին համար իր թւոյն համեմատութեամբ, ամենէն շատ նահատակներ ու մարտիրոսներ տուած է, և մասնակցած է նաև Քրիստոնէական Եկեղեցւոյ Տիեզերական առաջին երեք մեծ Ժողովներուն, ուստի պատճառ մը չկայ որ Համաձայնի այս և նմանօրինակ կրօնական մեծ շարժումներուն։

Ֆեդգո, Գալիլե.

ԳՐ. Ա. ՍԱՐԱՖԵԱՆ

Սոցիալիստական եղած է այս առթիւ հրաւիրել նաև օտար եկեղեցիներու ներկայացուցիչներ, որպէսզի անոնք մասնակցին Քենթրպրիի Մայր եկեղեցին տեղի ունեցող Ժողովի Բացման Հանգիստուր Պաշտամունքին, ներկայ ըլլան Ժողովի կապակցութեամբ կազմակերպուած ընկերային գանազան հաւաքոյթներու (Ճաշկերութիւն, թէյասեղան, և այլն), և ապա պաշտօնապէս ընդունուին Ժողովէն, որ իրենց ևս կ'առաջարկուի խօսք անել։

Այս տարուան Ժողովին ներկայացուցիչներ եկած էին Կ. Պալոյ Բոյն Օրթոտոք Տիեզերական Պատրիարքութենէն, Մոսկուայի Ռուս Օրթոտոք Պատրիարքութենէն, Ռումանիոյ, Պուլկարիոյ և Հին Կաթոլիկ եկեղեցիներէն։ Անգլիոյ Հայրապետական Պատուիրակ Գերշ. Տ. Պսակ Եպս. Թումայան ևս պաշտօնապէս հրաւիրուած էր։

Օտար եկեղեցիներու Պատուիրակութեանց պաշտօնական ընդունելութիւնը տեղի ունեցաւ Շաբաթ օր, Յուլիոս Ծին։ Բոյր Արքեպիսկոպոսներն ու Եպիսկոպոսները հաւաքուած էին Լամբեթի Պալատի Մատենադարանի մեծ սրահին մէջ, նախագահութեամբ Քենթրպրիի Արքեպիսկոպոսին, ընդունելու համար այլ եկեղեցիներու ներկայացուցիչները։

Ընդհանրապէս Անկլիքան եպիսկոպոս մը Ժողովին կը ներկայացնէ Պատուիրակութիւններէն իւրաքանչիւրը։ Արեւմտեան Նիւ Եօքքի եպիսկոպոս Լ. Լ. Սքէյֆ ներկայացուց Աւսթրալիոյ Հին Կաթոլիկ Արքեպիսկոպոսը։ Օքսֆորտի եպիսկոպոս Հ. Ճ. Քարրենթը ներկայացուց Օրթոտոք եկեղեցիները։ Ա. Գ. Մաք Իննէս, Երուսաղէմի Անկլիքան Արքեպիսկոպոսը, Ժողովին ներկայացուց Գերշ. Տ. Պսակ Եպս. Թումայանը։ Պատուիրակութեանց ներկայացուցիչն ետք խօսք արուեցաւ իւրաքանչիւրին։

Ստորեւ կը զննենք Մաք Իննէս Արքեպիսկոպոսի ճառը՝ որով ան ներկայացուց Հայ. Եկեղեցին և Տ. Պսակ Սրբազանը Ժողովին։

«Գերապատիւ Տէր, և Եպիսկոպոսներ

Մեծագոյն առանձնաշնորհը կը նկատեմ որ այս կէտրէ վերջ կարողացած եմ հոգալ և ողջունել Տ. Պսակ Եպս. Թումայ-